

I Norge finnes verdens nordligste kystlyngheier, og Norge har både et nasjonalt og internasjonalt ansvar i å ivareta denne naturtypen, som i våre dager er i ferd med å bli borte på grunn av gjengroing.

Kystlynghei – en truet naturtype

Kronikk

LIV S. NILSEN
Forsker,
Bioforsk
Midt/Norge

LIV GURI VELLE
Stipendiat,
Bioforsk Vest

ASBJØRN MOEN
Professor, NTNU,
Vitenskapsmuseet

Andre land med kystlynghei har verna store areal og gjennomfører omfattende restaurering og skjøtsel. På tross av dette, har Norge verken fokus på vern eller skjøtsel! I slutten av juni vil en internasjonal lyngheikonferanse arrangeres i Trøndelag og Nordland. Her vil hovedfokus være å presentere verdens nordligste kystlyngheier, trusselbildet og mulighetene for ivaretagelse av en truet naturtype.

De norske kystlyngheiene er en del av det europeiske kystlandskapet som strekker seg langs Atlanterhavskysten fra Portugal i sør til Lofoten i nord. Hos oss dekker kystlyngheiene de ytterste kystområdene, med mildt vinterklima, fra Kristiansand til Lofoten. Vi vet i dag at denne åpne naturtypen er et resultat av kystbefolkningens ressursbruk gjennom noen tusen år. Røsslyng er vintergrønn, og denne lyngveksten, sammen med et mildt vinterklima, er forutsetningen for kystlyngheiene og den tradisjonelle lyngheidriften. Røsslyng er ei brukbar forplante når den pleies rett, og den tåler hardt beitepress. Brenning (lyngsviing), lyngslått og beiting var de tradisjonelle metodene i lyngheidriften, og husdyrene kunne gå ute om vinteren.

Kystlyngheiene er et gammelt kulturlandskap. For flere tusen år siden var dette landskapet skogkledd, og avskoginga som skapte dette åpne landskapet på kysten begynte allerede i yngre steinalder. Kystbøndene formet landskapet i måten de livnærte seg på; ved kombinasjon av sesongfiske og jordbruk. Landskapet var tradisjonelt sett delt inn i ei lita

Langstrakt: De norske kystlyngheiene er en del av det europeiske kystlandskapet som strekker seg langs Atlanterhavskysten fra Portugal i sør til Lofoten i nord. Røsslyng er en av vekstene.

innmark og ei stor utmark. På innmarka ble det dyrket gras, korn og litt grønnsaker, og i utmarka lå kystlyngheiene som ble tatt godt vare på og skjøttet.

Flere faktorer har gjort sitt til at store areal av kystlynghei har forsvunnet. Oppdyrking og skogplanting har vært viktige faktorer. I tillegg har mange heiområder vært utsatt for fysiske inngrep i forbindelse med hus- og hyttebygging, oljeindustri, vindkraft og utbygging av samferdselsnett. Nitrogenforurensning er en stor trussel for heiområdene lenger sør i Europa, og gjelder også sørligste Norge. Likevel er den største trusselen for kystlyngheiene i dag opphør av bruk og mangel på skjøtsel. Kystlyngheiene gror igjen og biologiske og kulturhistoriske verdier er i ferd med å gå tapt. Kystlyngheiene er i dag sterkt truet.

Det er mange fellestrekk mellom de europeiske kystlyngheiene; fra sør til nord er det røsslyngen som dominerer, og som har vært den viktigste beiteplanten. Men det er og store regionale forskjeller, som skyldes forskjeller i klima. Hos oss endrer kystlyngheiene karakter fra sør til nord, fra vest til øst og fra lågland til høgereliggende områder. Arter som er vare for kulde holder seg lengst i sør eller vest, for eksempel purpurlyng som har nordgrense på Sunnmøre. Mer fuktkevende arter, sammen med nordlige arter og fjellararter øker nordover i Trøndelag og Nordland, for eksempel dvergbjørk, rypebær og greplyng. Også krekling i kystlyngheia blir vanligere nordover og oppover mot fjellet. Disse nordligste kystlyngheiene er altså spesielle, og det betyr at Norge har et nasjonalt, men

også et internasjonalt ansvar i å ivareta verdens nordligste kystlyngheier.

Hva gjør så Norge med dette? Svært lite! Andre europeiske land med kystlynghei har verna store areal og utfører omfattende og målbevisst restaurering og skjøtsel. Vi gjør lite, og lar det tidligere åpne landskapet gro igjen. Ikke finnes det en verneplan for kystlynghei, og det foreligger heller ingen planer om å starte en slik prosess. I verneområder på kysten hvor kystlynghei inngår er det svært få områder som har fokus på skjøtsel for ivaretagelse av kystlyngheia. Det trengs en plan for de prioriterte områdene og oversikt over behovet for skjøtsel. For Trøndelag har vi utarbeidet en oversikt, ut fra foreliggende kunnskap, over de viktigste områdene med kystlynghei (NTNU Vitensk.mus. Rapp. bot. Ser 2006-3). Og vi har fremmet faglige skjøtelsesplaner for en del områder i Leka, Vikna, Nærøy, Fosnes, Flatanger og Bjugn. Skjøtsel er satt i gang noen få steder, men dette må få et helt annet omfang i nær framtid. Skjøtselen vil også fremme beitekvaliteten for husdyr, og i mange områder, for eksempel på Kalvøya i Borgan og Frelsøy naturreservat i Vikna, står verneinteresser og næringsinteresser sammen om å fremme skjøtsel av kystlynghei.

Landbruksmyndighetene benytter ulike tiltak for å stimulere

til tradisjonell lyngheidrift. Bønder kan søke tilskuddsmidler for å drive skjøtsel, men midlene man har å tilby er små. Skal framtidig bruk av lyngheiene sikres, er det viktig med både økologisk og økonomisk bærekraftig bruk.

Europas ekspertise innen kystlynghei både innen forskning og forvaltning kommer til Trøndelag og Nordland i slutten av juni. De vil få sett truslene som her truer heiene, men også få oppleve to av Norges best bevarte heiområder: Tarva i Bjugn og Kalvøya i Vikna. Under selve konferansen vil fokus være ulike trusler i Europa og hvordan man best mulig kan ivareta restene som fortsatt er igjen.

Skal Norge også i framtida ta vare på det som fortsatt er igjen av kystlynghei, må vi nå ta dette alvorlig. På 1800-tallet dekte disse åpne heiene ca. to prosent av det totale norske landarealet. I løpet av det siste århundret har de fleste heiområdene gjennomgått omfattende gjengroing, og i dag regner vi at ca. 80 prosent av de åpne kystlyngheiene har gått tapt. Tilstanden til det resterende arealet er urovekkende.

En verneplan for kystlynghei må prioriteres og skjøtsel iverksettes. I tillegg må det legges til rette for bedre økonomi i jordbruksdrifta i lyngheiområdene. Politisk vilje, ressurser, og helhetlig tenking må til, og spesielt etterlyser vi initiativ fra natur- og landbruksforvaltningen.

Liv.Nilsen@bioforsk.no

Adresseavisen

Utgiver: ADRESSEAVISEN ASA
Industriveien 13 - Heimdal.
Postadresse: 7003 Trondheim

Sentralbord: 07200
Åpningstider ekspedisjonen:
Heimdal: Mandag-fredag: 08.00-16.00
Byen: Mandag-fredag: 09.00-16.00
Lørdag: 09.00-14.00

Kundeservice: 07200
Abonnement og annonser
Mandag-fredag: 06.30-17.00
Lørdag: 06.30-13.00

E-post:
kundeservice@adresseavisen.no
Telefax: 72 50 11 15

Adresseavisen er redigert på uavhengig grunnlag, i henhold til de prinsipper som er nedfelt i Redaktørplakaten, og i norske mediers etiske normer slik de er uttrykt i Vær Varsom-plakaten og Tekstrekklameplakaten. Ansvarlig redaktør står etisk og rettslig ansvarlig for det redigerte innhold, overfor medienes selvjustis (Pressens Faglige Utvalg) og overfor lov og domstol. Dersom noen reagerer på innholdet oppfordres de til å ta kontakt med ansvarlig redaktør, Arne Blix.

REDAKTØRANSVAR
Pressens faglige utvalg er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund, som behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. Adresse: PFU, Rådhusgt. 17, pb 46 Sentrum, 0101 Oslo

Adresseavisens rettigheter: All utgivelse av stoff i Adresseavisens publikasjoner skjer kun i henhold til Adresseavisens generelle vilkår for rettigheter til stoff. Innsendt stoff honoreres i alminnelighet ikke, med mindre annet er avtalt. Publiseringsvilkårene gjelder for så vel honorert som ikke honorert stoff. Adresseavisen betinger seg rett til å arkivere og utgi stoff i elektronisk form fra Adresseavisens elektroniske redaksjonsarkiv eller andre databaser som Adresseavisen har avtale med. Dette innebærer også publisering på internett og lignende. Bruk av Adresseavisens stoff og annonser er ikke tillatt med mindre dette er hjemlet i lov eller særskilt avtale.